

**Źródła do dziejów Wielkiego Księstwa Litewskiego i Podlasia.
Opisy parafii diecezji wileńskiej z 1784 roku.
Pod redakcją Józefa Maroszka**

REPOZYTORIUM WIEDZY

Opisy parafii diecezji wileńskiej z 1784 roku

T. 2   Dekanat Mińsk

opracowali

Józef i Maria Maroszek

Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2007-2009 jako projekt badawczy nr N N108 1536 33. „*Opisy parafii diecezji wileńskiej z roku 1784 – edycja źródeł*” pod red. Józefa Maroszka.

Białystok 2009

SPIS TREŚCI

DEKANAT MIŃSKI.....	3
WSTĘP.....	3
1. BŁOŃ.....	19
2. CHOŁCHŁO.....	26
3. DEREWNA.....	35
4. IWIEŃC.....	41
5. KAMIEŃ.....	48
6. KOJDANÓW.....	55
7. MIŃSK.....	67
8. NALIBOKI.....	83
9. PIERSZAJE.....	86
10. RAKÓW.....	103
11. STOLPCE.....	108
12. ŚMIŁOWICZE.....	117
13. UZDA.....	127
14. WISZNIEW.....	134
15. WOŁMA.....	140
16. WOŁOŻYN.....	147
17. ZABRZEŻ.....	150
ANEKS.....	155
INDEKS GEOGRAFICZNY.....	166
INDEK OSOBOWY.....	202
WYKAZ MIAR I KIERUNKÓW.....	206
WYKAZ SKRÓTÓW:.....	206

D e k a n a t m i ń s k i

Wstęp

Wielkie Księstwo Litewskie od 1569 r. dzieliło się na osiem województw: wileńskie, trockie, połockie, nowogródzkie, witebskie, brzesko-litewskie, mścisławskie i mińskie oraz Księstwo Żmudzkie. Na jego terenie leżały łacińskie diecezje: wileńska, żmudzka, smoleńska oraz częściowo łucka. Większość mieszkańców WKL stanowili katolicy obrządku łacińskiego i greckiego.¹ W relacjach składanych Stolicy Apostolskiej biskupi wileńscy zwracali uwagę na skomplikowany stan etnicznego zasiedlenia obszaru.² Teren diecezji wileńskiej obejmował ok. 226 tys. km².

Ankieta, według której mieli plebani opisywać swoją parafię, przewidywała też podawanie informacji o zabytkach archeologicznych i „starożytnych”. Niestety, w tym punkcie ankietowanie nie wywiązywali się najlepiej z tego obowiązku. Tego typu wiadomości należą do bardzo rzadkich. Przykładem jest opis 1784 r.: „w Gródku Galinskich, przy młynie. Tamże niedaleko od młynu zameczek stary, tego kształtu wał usypany w cyrkuł, w środku stawek z krynic tamże wypływających uformowany, po środku stawku wyspa okrągła. Dyameter cyrkułu, w którym sypany wał sznurów 8 lub więcej.”³ W parafii Uzda „na terytorium Cielakowa, tuż przy wielkim trakcie leży starożytna osada „Mikołką zwana”, z cerkiewką pw. św. Mikołaja, do którego miejsca lud okoliczny, w obrebie nawet mil kilkunastu licznie się zgromadza, tj. 9 maja i 6 grudnia, przywiązując doń wielkie znaczenie religijne i odprawia huczne biesiady, dochodzące nieraz aż do wyuzdania. W wigilie tych festynów masy ludu zbierają się o wiorstę przed Mikołką w lesie, na gościńcu, w uroczysku zwanem „Biercy”, tam przez noc całą palą ogień, śpiewają pieśni odwieczne i bajramują aż do białego dnia, poczem tłum przenosi się do osady, składa dary w kapliczce i dalej przedłuża obrzędy zapamiętałej hulanki. Nie ma wątpliwości, iż w tem wszystkim kryja się powody przedwiekowe, z czasów pogańskich, gdyż obok cerkiewki wznosi się wspaniałe dąb

---

¹ Z. Gloger, *Geografia historyczna ziem dawnej Polski*, Kraków 1903, s. 271-318; S. Litak, *Kościół łaciński w Polsce około 1772 r. Mapa – Komentarz – Indeks*, Rzym-Lublin 1991, s. 16-25, mapa.

² *Relationes status dioecesium in Magno Ducatu Lithuaniae*, t. 1. *Dioeceses Vilnensis et Samogitiae*, pluribus adlaborantibus in unum eredegit P. Rabikauskas, Romae 1971, s. 112-199.

³ CAH Wilno, f. 694, op. 1, nr 3508, k. 269v.

